Сборник съдебна практика

ЗАКЛЮЧЕНИЕ НА ГЕНЕРАЛНИЯ АДВОКАТ
Е. ТАНЧЕВ
представено на 15 юли 2021 година [1]

Дело C-600/19

MA
срещу
Ibercaja Banco, S.A.,
встъпила страна:
PO

(Преюдициално запитване, отправено от Audiencia Provincial de Zaragoza (Съд на провинция Сарагоса, Испания)

„Преюдициално запитване — Директива 93/13/ЕИО — Неравноправни клаузи в потребителски договори — Член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 — Принцип на ефективност — Производство по принудително изпълнение върху ипотекиран имот — Правомощие на националния съд да разглежда неравноправния характер на договорни клаузи след първоначален контрол, който не е мотивиран — Определяне на крайния момент, след който вече не може да се прави позоваване на неравноправния характер на договорни клаузи — Принцип на силата на пресъдено нещо — Преклудиране“

I. Въведение

1. Настоящото преюдициално запитване, отправено от Audiencia Provincial de Zaragoza (Съд на провинция Сарагоса, Испания), се отнася до тълкуването на Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори [2]. То е отправено в контекст на производство по принудително изпълнение върху ипотекиран имот, в което потребителят не е повдигнал възражение и ипотекираният имот вече е прехвърлен на трето лице.

2. Основният въпрос в настоящия случай е дали член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13 допускат национална правна уредба, която поради действието на силата на пресъдено нещо и на преклузията не позволява на съда да разгледа на по-късен етап от производството неравноправния характер на договорните клаузи, когато те подлежат на първоначален контрол, извършен от съда по негова инициатива (ex officio), който не е отразен изрично в решението, с което се допуска принудителното изпълнение върху

[1] Език на оригиналния текст: английски.

[2] ОВ L 95, 1993 г., стр. 29; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 2, стр. 273.

ипотекирания имот. Запитващата юрисдикция иска също така да се установи какви последствия може да има последващ контрол за неравноправност на договорните клаузи за проданта на ипотекирания имот.

3. Настоящото дело се разглежда от Съда успоредно с четири други дела (C-693/19, C-725/19, C-831/19 и C-869/19), по които представям заключения днес. Тези дела се основават на испански, италиански и румънски преюдициални запитвания и също засягат подобни и потенциално чувствителни въпроси, свързани с обхвата на задължението на националния съд да проверява ex officio неравноправния характер на договорните клаузи в съответствие с практиката на Съда за тълкуване на Директива 93/13 и връзката с някои принципи на националното процесуално право, включително принципа на res judicata.

4. Следователно настоящото дело дава възможност на Съда да развие практиката си по Директива 93/13, и по-специално да изясни въпроси относно силата на пресъдено нещо и преклузията във връзка със съдебния контрол за неравноправност на клаузи съгласно посочената директива.

II. Правна уредба

А. Правото на Съюза

5. Член 6, параграф 1 от Директива 93/13 предвижда:

„Държавите членки определят изискването, включените неравноправни клаузи в договори между потребители и продавачи или доставчици да не са обвързващи за потребителя, при условията на тяхното национално право, и че договорът продължава да действа за страните по останалите условия, когато може да се изпълнява и без неравноправните клаузи“.

6. Член 7, параграф 1 от Директива 93/13 гласи следното:

„Държавите членки осигуряват, че в интерес на потребителите и конкурентите, съще[с]твуват подходящи и ефективни мерки за предотвратяване на употребата на неравноправни клаузи в договори, сключени между потребители и продавачи или доставчици“.

Б. Испанското право

7. Член 136 от Ley de Enjuiciamiento Civil (наричан по-нататък „Гражданският процесуален кодекс“) гласи:

„С изтичането на срока, определен за осъществяване на процесуално действие, съответното действие се преклудира и се губи възможността то да бъде осъществено. Секретарят на съда обявява изтичането на преклузивния срок в официален документ, разпорежда какви мерки да се предприемат или уведомява съда, за да може той да приеме съответното решение“.

8. Според член 222 от Гражданския процесуален кодекс:

„1. Силата на пресъдено нещо на влязлото в сила решение, независимо дали се него се уважава или отхвърля предявеният иск, изключва по закон воденето впоследствие на дело със същия предмет.

2. Сила на пресъдено нещо се формира по отношение на предмета на иска и на насрещния иск, както и по въпросите, посочени в член 408, параграфи 1 и 2 от настоящия закон.

За нови различни обстоятелства, що се отнася до основанието на иска или на насрещния иск, се считат обстоятелствата, настъпили след окончателно изчерпване на възможността за излагане на твърдения по конкретното дело.

3. Силата на пресъдено нещо има действие по отношение на страните по делото, по което е постановено решението, техните наследници и правоприемници, както и по отношение на лицата, които не са участвали в делото, но са носители на правата, обуславящи легитимацията на страните съгласно член 11 от настоящия закон.

[…]

4. Силата на пресъдено нещо на влязло в сила решение, с което е сложен край на дадено дело, обвързва съда, разглеждащ образувано впоследствие дело, когато постановеното по първото дело е логически обуславящо за въпрос, включен в предмета на второто, и страните по второто дело са същите или законът предвижда, че силата на пресъдено нещо има действие за тях“.

9. Член 552 от Гражданския процесуален кодекс гласи:

„1. Ако прецени, че не са налице изискуемите от закона предпоставки и условия за принудителното изпълнение, съдът се произнася с определение, с което отказва принудителното изпълнение.

Съдът разглежда служебно въпроса дали някоя от клаузите, съдържащи се в изпълнителните титули, посочени в член 557, параграф 1, може да се определи като неравноправна. Когато прецени, че някоя от клаузите може да се определи като неравноправна, съдът изслушва страните в петнадесетдневен срок. След изслушването той се произнася в срок от пет работни дни в съответствие с член 561, параграф 1, точка 3“.

10. Член 557 от Гражданския процесуален кодекс гласи:

„1. Когато принудителното изпълнение е разпоредено за изпълнителните титули, посочени в член 517, параграф 2, точки 4, 5, 6 и 7, както и за други документи с изпълнителна сила, посочени в член 517, параграф 2, точка 9, длъжникът по изпълнението може да възрази срещу него в сроковете и във формата, посочени в предходния член, само на следните основания:

[…]

(7) Наличие на неравноправни клаузи в изпълнителния титул“.

11. Член 695 от Гражданския процесуален кодекс гласи:

„1. В производствата по настоящата глава длъжникът може да възрази срещу изпълнението само на следните основания:

[…]

(4) неравноправност на договорна клауза, която съставлява основанието за принудителното изпълнение или позволява да се определи размерът на изискуемото вземане“.

III. Фактите, производството и преюдициалните въпроси

12. От акта за преюдициално запитване е видно, че на 6 май 2005 г. финансовата институция Ibercaja Banco, S.A. (наричана по-нататък „Ibercaja Banco“) сключва с PO и MA, в качеството им на потребители, договор за кредит в размер на 198 400 EUR със срок за погасяване до 31 май 2040 г., който е обезпечен с ипотека върху еднофамилно жилище, оценено на 299 290 EUR.

13. Годишният номинален лихвен процент по кредита е определен на 2,75 % до 30 ноември 2005 г. След тази дата клауза 3bis от договора предвижда, че лихвата се изчислява при променлив лихвен процент и че минималното отклонение, което се прилага спрямо лихвения процент, не може да бъде под 0,5 % (наричана по-нататък „клаузата за долен праг“). По силата на клауза 6 от договора номиналният годишен лихвен процент на лихвата за забава е определен на 19 %. Освен това клауза 6bis от договора предвижда, че Ibercaja Banco може да изиска целия размер на кредита, в случай че не ѝ бъде изплатена която и да е дължима сума (наричана по-нататък „клаузата за предсрочна изискуемост“).

14. На 30 декември 2014 г. Ibercaja Banco подава молба за принудително изпълнение върху ипотекиран имот срещу PO и MA, тъй като не са платили пет месечни вноски по кредита от 31 май 2014 г. до 31 октомври 2014 г. Тя претендира сумата от 164 676,53 EUR, която съответства на главницата и лихвите, дължими и неизплатени към 5 ноември 2014 г., заедно със сумата от 49 402 EUR, изчислена индикативно, без да се засяга последваща корекция на лихвата за забава при номинален годишен процент от 12 %, считано от закриването на сметката на 5 ноември 2014 г. до окончателното изплащане.

15. На 26 януари 2015 г. е издадена заповед за изпълнение срещу PO и MA, като им е предоставен десетдневен срок за предявяване на възражение срещу изпълнението. Същия ден съдебният секретар издава разпореждане, с което иска от имотния регистър да издаде удостоверение за правото на собственост и останалите вещни права върху имота, както и удостоверение за съществуването на ипотеката в полза на Ibercaja Banco. PO и MA не подават възражение срещу изпълнението.

16. След известие за смъртта на PO с писмо от 14 декември 2015 г., с определение от 9 юни 2016 г. в качеството на възможни законни наследници се конституират като страни SP и JK.

17. Впоследствие, след приключването на публичната продан, на която не са представени наддавателни предложения, ипотекираният имот е възложен на Ibercaja Banco за цена от 179 574 EUR, която прехвърля имота на дружеството Residencial Murillo, S.A., което представя разписка за плащане на посочената сума.

18. На 25 октомври 2016 г. Ibercaja Banco иска изплащане на разноските, оценени на 2888,19 EUR, заедно с лихвата в размер на 32 538,28 EUR, като прилага ставка от 12 %, както е предвидено в Ley 1/2013, de 14 de mayo, de medidas para reforzar la protección a los deudores hipotecarios, reestructuración de deuda y alquiler social (Закон 1/2013 от 14 май 2013 г. относно мерки за засилване на защитата на ипотекарните длъжници, преструктуриране на дълга и социалния наем, наричан по-нататък „Закон 1/2013“) [3]. Страните, срещу които е поискано изпълнението, са уведомени за това. С определение от 13 декември 2016 г. е утвърдена оценката на разноските в посочения размер.

19. На 9 ноември 2016 г. MA възразява писмено срещу изчисляването на лихвата, поради това че клаузи 3bis и 6 от договора, отнасящи се до клаузата за долен праг и лихвата за забава, са неравноправни.

20. С определение от 8 март 2017 г. Juzgado de Primera Instancia No 2 de Zaragoza (Първоинстанционен съд № 2, Сарагоса, Испания, наричан по-нататък „първоинстанционният съд“) решава да провери потенциалната неравноправност на договорните клаузи, на които се основава определението за изпълнение, след като установява, че клауза 6bis от договора, която е за предсрочна изискуемост, може да е неравноправна. Страните са приканени да представят становищата си по този въпрос и по евентуалното спиране на производството. Ibercaja Banco възразява срещу спирането и твърди по-специално, че това не е подходящият момент да се обявява неравноправност на договорните клаузи, защото имотът е бил прехвърлен и оценката на разноските е утвърдена.

21. С определение от 19 април 2017 г. първоинстанционният съд спира производството до произнасянето на решение по отправено от Tribunal Supremo (Върховен съд, Испания, наричан по-нататък „Върховният съд“) преюдициално запитване във връзка с предсрочната изискуемост и лихвата за забава. Ibercaja Banco обжалва това определение и Audiencia Provincial de Zaragoza (Съд на провинция Сарагоса, Испания, наричан по-нататък „Съдът на провинцията“) отменя спирането и постановява продължаване на производството.

22. С определение от 20 ноември 2017 г. първоинстанционният съд приема, че клаузата за предсрочна изискуемост, съдържаща се в клауза 6bis от договора, е неравноправна, и спира принудителното изпълнение. Ibercaja Banco подава въззивна жалба срещу това определение, срещу която MA възразява.

23. С определение от 28 март 2018 г. Съдът на провинцията отменя въпросното определение и постановява продължаване на производството, като приема, че не може да се проверява неравноправният характер на определени клаузи, защото договорът е породил своите последици, обезпечението е реализирано, без потребителят да е упражнил правата си, и правото на собственост е прехвърлено, което трябва да бъде зачетено с оглед на принципа на правна сигурност на вече възникналите правоотношения на собственост.

[3] BOE, бр. 116 от 15 май 2013 г., стр. 36373.

24. С определение от 31 юли 2018 г. първоинстанционният съд отхвърля жалбата на МА срещу изчисляването на лихвите, утвърдени в размер на 32 389,89 EUR, на основание че производството е образувано след Закон 1/2013 и не е подадено възражение, така че предвид действието на силата на пресъдено нещо повече не може да се проверява дали клаузите са неравноправни.

25. МА подава жалба срещу това определение пред Съда на провинцията, срещу която Ibercaja Banco възразява.

26. Запитващата юрисдикция обяснява, че в националното право се прави разграничение между исково производство за определянето на правата между страните и производство по принудително изпълнение, което се провежда въз основа на изпълнителни основания, включително договори, от които произтича задължение на длъжника да плати на кредитора парична сума, която е дължима, изискуема и ликвидна. В този контекст силата на пресъдено нещо се прилага не само за решенията по същество, но и за въпросите, които са могли да бъдат повдигнати, но не са били повдигнати, което представлява действието на преклузията. Националното право предвижда по-конкретно, че в рамките на обикновено производство по принудително изпълнение съгласно член 557, параграф 1, точка 7 от Гражданския процесуален кодекс, както и в специалното производство по принудително изпълнение върху ипотекиран имот съгласно член 695, параграф 1, точка 4 от него, потребителят може да подаде възражение, за да се позове на неравноправния характер на договорните клаузи, на които се основава допускането на изпълнението, както и че съгласно член 552, параграф 1 от този кодекс националният съд, сезиран в производство по принудително изпълнение, е длъжен да извърши служебно първоначален контрол за неравноправност на тези клаузи преди издаването на заповедта за изпълнение. Този първоначален контрол предполага отрицателна оценка, в резултат на която се вземат предвид само считаните от съда за неравноправни клаузи и във връзка с тях се образува състезателно производство, водещо до произнасяне на решение относно тяхната неравноправност. Що се отнася до останалите клаузи, при подлагането им на първоначалния контрол съдът не излага никакви съображения, така че няма изрично решение, че те са действителни, въпреки че първоначалният контрол предполага, че това е така, както е в настоящият случай.

27. Запитващата юрисдикция изпитва съмнения дали националното законодателство относно силата на пресъдено нещо и преклузията във връзка с обхвата на отрицателния контрол на неравноправните клаузи в изпълнителното производство е в съответствие с изискванията на Директива 93/13, и по-конкретно със съдържащото се в член 6, параграф 1 от нея правило, че неравноправните клаузи не са обвързващи за потребителя, както се тълкува в практиката на Съда[4]. В това отношение запитващата юрисдикция отбелязва, че в съответствие с практиката на Върховния съд[5], ако срокът за предявяване на възражение срещу изпълнението е изтекъл, действието на силата на пресъдено нещо и на преклузията е налице за претенциите, свързани с неравноправността на клаузи в потребителски договори. Като се има предвид, че преклузията е позволена от практиката на Съда, ако потребителят в качеството си на длъжник не подаде възражение в изпълнителното производство, запитващата юрисдикция поставя въпроса дали принципът на ефективност

[4] Запитващата юрисдикция споменава решения от 29 октомври 2015 г., BBVA (C-8/14, EU:C:2015:731) и от 26 януари 2017 г., Banco Primus (C-421/14, EU:C:2017:60).

[5] Запитващата юрисдикция посочва по-специално решения от 27 септември 2017 г. (№ 526/2017) и от 13 ноември 2018 г. (№ 628/2018).

има за последица да сложи край на производството, което не позволява нито длъжникът да подаде възражение, което е могъл да подаде, но не го е направил, нито съдът да преразгледа въпроса, който вече е разгледал.

28. След това запитващата юрисдикция посочва, че има известна несигурност във връзка с определянето на последния момент, в който може да се провери служебно от съда или по искане на една от страните неравноправността на договорните клаузи в съответствие с Директива 93/13. По националното право специалното производство по принудително изпълнение върху ипотекиран имот има за цел реализирането на вещното обезпечение, т.е. ипотеката, за да се удовлетвори вземането на кредитора, като действието се поражда, когато ипотекираният имот се прехвърли на трето лице посредством публична продан. Запитващата юрисдикция отбелязва, че с оглед на практиката на Съда[6] от момента, в който вече не е възможно да се предяви ревандикационен иск за имота, не може да се разглежда дали договорът за ипотечен кредит съдържа неравноправни клаузи, докато според практиката на Tribunal Constitucional (Конституционен съд, Испания, наричан по-нататък „Конституционният съд“)[7] преклузия настъпва само ако неравноправността на дадена клауза е изтъкната изрично от длъжника или е забелязана от съда при извършване на служебен контрол. Следователно запитващата юрисдикция иска да се установи дали е възможно тази неравноправност да се изтъкне дори след прехвърлянето на имота, но преди опразването на имота от длъжника, в резултат на което цялото производство по принудително изпълнение може да се окаже нищожно.

29. При тези обстоятелства Audiencia Provincial de Zaragoza (Съд на провинция Сарагоса) решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:

„1) В съответствие ли е с принципа на ефективност, предвиден в член 6, параграф 1 от Директива 93/13/ЕИО на Съвета, съгласно тълкуването на тази директива от Съда на Европейския съюз, вътрешна правна уредба, от която следва, че ако при допускането на изпълнението определена неравноправна клауза премине първоначалния, упражнен служебно, съдебен контрол [отрицателен контрол за действителност на клаузите], този контрол пречи впоследствие същият съд да я разгледа служебно, когато още от самото начало са били налице съответните фактически и правни обстоятелства, въпреки че при първоначалния контрол не е изразено никакво съображение относно действителността на клаузите нито в диспозитива, нито в мотивите на съответния акт?

2) Когато при наличие на фактическите и правните обстоятелства, определящи неравноправността на дадена клауза в договор с потребител, длъжникът не я оспори чрез възражението, предоставено му от закона за тази цел, може ли той, след произнасянето по това възражение, да пристъпи към ново оспорване във връзка с неравноправността на друга или други клаузи, при положение че първоначално е можел да оспори тези клаузи в предвиденото в закона производство? В крайна сметка настъпва ли преклудиращо действие, което да пречи на потребителя отново да се позове на неравноправността на друга клауза в същото производство по принудително изпълнение, и дори в последващо исково производство?

[6] Запитващата юрисдикция споменава решения от 14 март 2013 г., Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164), и от 7 декември 2017 г., Banco Santander (C-598/15, EU:C:2017:945).

[7] Запитващата юрисдикция посочва решение от 28 февруари 2019 г. (№ 31/2019).

3) Ако се приеме за съответстващ на Директива 93/13 изводът, че страната не може да направи второ или последващо възражение, за да се позове на неравноправността на дадена клауза, което е могла да направи по-рано, тъй като вече са определени необходимите фактически и правни обстоятелства, може ли съдът, забелязал тази неравноправност, на основание на описаното положение да упражни правомощието си за служебен контрол?

4) След обявяването на купувача и възлагането на имота, което потенциално може да е в полза на един и същ кредитор, включително след настъпването на транслативния ефект по отношение на предоставения в обезпечение имот, съответства ли на правото на Европейския съюз тълкуване, според което производството приключва — тъй като е настъпил погасителен ефект на производството — след постигането на присъщия за него резултат, реализирането на обезпечението; възможно ли е длъжникът да направи ново възражение за обявяване на недействителността на която и да е неравноправна клауза с последици за производството по принудително изпълнение или възможно ли е след настъпването на този транслативен ефект, което може да е в полза на същия кредитор и с вписване в имотния регистър, съдът да извърши служебен контрол, вследствие на който се стига до отмяна на цялото производство по принудително изпълнение или до приключването му с изменение на обезпечените с ипотеката суми, което може да се отрази на условията, при които се правят наддавателните предложения?“.

30. Писмени становища пред Съда представят испанското и италианското правителство, както и Комисията.

31. На 26 април 2021 г. е проведено общо съдебно заседание и по дело C-869/19, на което Ibercaja Banco, испанското и италианското правителство и Комисията изразяват устни становища.

IV. Кратко изложение на становищата на страните

32. Ibercaja Banco поддържа, че въз основа на решение от 7 декември 2017 г., Banco Santander [8] на четвъртия въпрос следва да се отговори в смисъл, че член 6, параграф 1 от Директива 93/13 не се прилага към национално производство, по което ипотеката вече е реализирана, имотът е продаден, а вещните права върху този имот са прехвърлени на трето лице. Тя твърди, че не е необходимо да се отговаря на първите три въпроса и че що се отнася до втория въпрос, член 6, параграф 1 от Директива 93/13 при всички положения допуска национална правна уредба, която предвижда срокове, позволяващи на потребителите да повдигнат възражение за неравноправност на договорни клаузи, когато тази правна уредба е в съответствие с принципите на равностойност и ефективност, какъвто е настоящият случай.

33. Ibercaja Banco изтъква, че що се отнася до първия и третия въпрос, член 6, параграф 1 от Директива 93/13, тълкуван в светлината на принципите на равностойност и ефективност, допуска национален режим, който задължава съда да извърши отрицателен служебен контрол за неравноправност на договорните клаузи и който не му позволява да упражни впоследствие контрол на същите клаузи при липсата на нови фактически или правни обстоятелства. Според нея задължаването на съда да посочва мотиви в решение, когато

[8] C-598/15, EU:C:2017:945 (наричано по-нататък „решение Banco Santander“).

клаузите не са неравноправни, надхвърля изискванията на принципа на ефективност. Тя добавя, че би било в противоречие със силата на пресъдено нещо и с преклузията да се разреши на потребител, който не се е позовал на неравноправния характер на договорни клаузи в рамките на производството по принудително изпълнение, да заведе последващо исково производство на същото основание.

34. Испанското правителство преформулира четирите въпроса от преюдициалното запитване в три. Първо, членове 6 и 7 от Директива 93/13 допускат национална правна уредба, която, след като предвижда служебен контрол от страна на съда и възражение на потребителя в рамките на производството по принудително изпълнение върху ипотекиран имот, не позволява да се упражни контрол за неравноправност на клаузи след приемането на решението, с което собствеността се прехвърля на трето лице. То се позовава на решение Banco Santander [9] и на факта, че такъв служебен контрол би породил отрицателни последици за трети лица и би застрашил правната сигурност. Второ, членове 6 и 7 от Директива 93/13 допускат национална правна уредба, която не позволява да се извърши контрол за неравноправност след постановяването на решение, ползващо се със сила на пресъдено нещо, след като са изтекли всички предвидени срокове за извършване на контрол от съда служебно или по искане на потребителя и след като фактическите и правните елементи са били налице към момента, в който потребителят е могъл да поиска такъв контрол, а съдът е следвало да го извърши. Настоящият случай се различава от решение от 26 януари 2017 г., Banco Primus [10], а силата на пресъдено нещо и преклузията не позволяват да се провежда до безкрай контрол за неравноправност, който не е обоснован от Директива 93/13.

35. На трето място, испанското правителство поддържа, че член 7 от Директива 93/13 допуска национална практика, съгласно която съдът, който извършва служебен контрол, се позовава изрично на тази разпоредба само когато счита, че дадена клауза може да се счита за неравноправна, при условие че е гарантиран пълният съдебен контрол. Както подчертава в съдебното заседание, Директива 93/13 не задължава съда да изложи изрични мотиви, а тъй като се извършва пълен контрол, потребителят не може да се позове на неравноправния характер на дадена клауза в последващо исково производство.

36. Италианското правителство не взема отношение по първия въпрос. Според него, що се отнася до втория и третия въпрос, които следва да се разгледат заедно, от решение Banco Primus [11] следва, че доколкото решението е придобило сила на пресъдено нещо, нито съдът, нито потребителят могат да се позовават на неравноправния характер на клаузи, който е могъл да бъде изтъкнат на по-ранен етап. Що се отнася до четвъртия въпрос, основан на решение Banco Santander [12], не може да се прави позоваване на договора, за да се възпрепятства признаването на правото на собственост на собственика върху ипотекирания имот. Както подчертава в съдебното заседание, член 6, параграф 1 от Директива 93/13 се прилага в установените от националните правни системи предели, което предполага спазването на националните правила, отнасящи се по-специално до силата на пресъдено нещо.

[9] Решение от 7 декември 2017 г. (C-598/15, EU:C:2017:945).

[10] C-421/14, EU:C:2017:60 (наричано по-нататък „решение Banco Primus“).

[11] Решение от 26 януари 2017 г. (C-421/14, EU:C:2017:60).

[12] Решение от 7 декември 2017 г. (C-598/15, EU:C:2017:945).

37. Комисията поддържа, че на първите три въпроса следва да се отговори заедно в смисъл, че член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13, тълкувани с оглед на принципа на ефективност, не допускат национална правна уредба, която по силата на преклузията определя конкретен момент в производството, след който потребителят вече не може да се позове на неравноправния характер на договорните клаузи, когато извършеният служебно на по-ранен етап контрол от съда не е документиран или мотивиран. Както посочва в съдебното заседание, чисто имплицитен контрол не е достатъчен, за да гарантира ефективността на Директива 93/13, при условие че няма гаранция, че е извършен, и потребителят няма да може да разбере мотивите за това решение или да възрази ефективно срещу принудителното изпълнение, както и няма да е възможно въззивен съд да постанови решение.

38. По отношение на четвъртия въпрос Комисията счита, че член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13, при прочита им в светлината на принципа на ефективност, допускат национални правила, които предвиждат, че производство по принудително изпълнение върху ипотекиран имот придобива силата на пресъдено нещо при опразването на имота от длъжника, като същевременно тези разпоредби не допускат национални правила, които не позволяват на потребители, чийто имот е обект на производство по принудително изпълнение върху ипотекиран имот, в рамките на което правата им са защитени в бързо производство с ограничен съдебен контрол, да защитят правата си в последващо исково производство за обезщетение за вреди, което изглежда в съответствие с практиката на Конституционния съд[13]. Както подчертава в съдебното заседание, след прехвърлянето на имота потребителите трябва да разполагат с достъп до такова производство, за да защитят правата си въз основа на Директива 93/13.

V. Анализ

39. С първите си три въпроса, които следва да се разгледат заедно, запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13 допускат национална правна уредба, която поради силата на пресъдено нещо и преклузията не позволява на съда да преценява по своя инициатива неравноправния характер на договорни клаузи в рамките на производство по принудително изпълнение върху ипотекиран имот и след изтичането на срока за подаване на възражение не позволява на потребителя да повдигне въпроса за неравноправния характер на договорни клаузи в това производство или в последващо исково производство, когато съдът е извършил първоначален контрол на тези клаузи по своя инициатива, който не е отразен изрично в решението, с което се допуска принудителното изпълнение върху ипотекирания имот.

40. С четвъртия си въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се установи в кой момент се счита за приключено производството по принудително изпълнение върху ипотекиран имот, що се отнася до контрола за неравноправност на договорни клаузи от съда, служебно или по искане на страната, срещу която се иска изпълнение, съгласно член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13, а именно дали този момент съответства на етапа, когато ипотеката е реализирана, ипотекираният имот е продаден и правото на собственост върху този имот е прехвърлено, или такъв контрол е възможен

[13] Комисията посочва като пример решение от 18 декември 1981 г. (№ 41/1981) и определение от 19 юли 2011 г. (№ 113/2011).

дори след прехвърлянето на имота, до момента на опразването на имота от длъжника, при което може да се стигне до отмяна на цялото производство по принудително изпълнение или да се променят условията, при които се провежда публичната продан на имота.

41. Както е видно от акта за преюдициално запитване, тези въпроси произтичат от съдържащите се в испанското право процесуални правила, свързани с производствата по принудително изпълнение върху ипотекиран имот, в съответствие с които на първия етап от производството съдът е длъжен да разгледа служебно неравноправния характер на клаузите, съдържащи се в договора за ипотечен кредит, на които се основава допускането на изпълнението, като се предполага отрицателен контрол, което означава, че в решението, допускащо принудителното изпълнение върху ипотекирания имот, съдът не излага мотиви по отношение на клаузи, различни от считаните за неравноправни. Вследствие на това съдът не може да се занимава с неравноправния характер на клаузите на по-късен етап от производството, а потребителят в качеството си на длъжник, който не е подал възражение срещу принудителното изпълнение в предвидения срок, не може да се позове на неравноправния характер на клаузите в същото производство или в последващо исково производство. Освен това правните последици от производството настъпват, когато ипотеката е реализирана, ипотекираният имот е продаден, а правото на собственост върху този имот е прехвърлено на трето лице, както е в настоящия случай.

42. За да отговоря на тези въпроси, най-напред ще разгледам практиката на Съда относно контрола за неравноправност на клаузи, провеждан служебно от националния съд съгласно Директива 93/13 (раздел А). След това ще разгледам по какъв начин принципите, развити в тази съдебна практика, се прилагат към първите три въпроса (раздел Б) и към четвъртия въпрос (раздел В)[14].

А. Релевантна практика на Съда относно служебния контрол за неравноправност на клаузи от националните съдилища

43. Съобразно член 6, параграф 1 от Директива 93/13 държавите членки трябва да определят изискването, че включените неравноправни клаузи в договори с потребители не са обвързващи за потребителя[15]. Член 7, параграф 1 от тази директива във връзка с двадесет и четвърто съображение от нея задължава държавите членки да предвидят подходящи и ефективни мерки за предотвратяване на употребата на неравноправни клаузи в договори с потребители[16]. Макар във връзка с тези разпоредби да има богата съдебна практика, ще изложа изведените от нея приложими принципи, свързани със съществуването и обхвата на задължението на националния съд да упражни служебно контрол за неравноправност на договорните клаузи, които са най-релевантни за анализа ми по настоящото дело.

[14] Според мен в това отношение, противно на твърденията на Ibercaja Banco и Кралство Испания, няма никакво основание за преформулиране на поставените от запитващата юрисдикция въпроси или за отклоняване от реда, в който са отправени.

[15] Вж. решение от 27 януари 2021 г., Dexia Nederland (C-229/19 и C-289/19, EU:C:2021:68, т. 57). Вж. също двадесет и първо съображение от Директива 93/13. Както признава Съдът, член 6, параграф 1 от Директива 93/13 е императивна разпоредба, която цели замяната на формалното равновесие, което договорът установява между правата и задълженията на съдоговорителите, с ефективно равновесие, което възстановява равенството между тях. Вж. решение от 11 март 2020 г., Lintner (C-511/17, EU:C:2020:188, т. 24).

[16] Вж. решение от 9 юли 2020 г., Raiffeisen Bank и BRD Groupe Societé Générale (C-698/18 и C-699/18, EU:C:2020:537, т. 52).

1. Съществуване на задължението на националния съд да провежда служебен контрол

44. Съгласно постоянната съдебна практика въведената с Директива 93/13 система на защита се основава на идеята, че потребителят е в положение на по-слаба страна спрямо продавача или доставчика от гледна точка както на възможностите си да преговаря, така и на степента си на информираност, като това положение води до приемането от негова страна на условията, установени предварително от продавача или доставчика, без да може да повлияе на съдържанието им [17]. За да се осигури целената от Директива 93/13 защита, съществуващото неравноправно положение на потребителя спрямо продавача или доставчика може да се компенсира само с положителна и външна по отношение на самите страни по договора намеса [18]. Така с оглед на характера и значимостта на обществения интерес, на който се основава защитата, гарантирана от Директива 93/13 на потребителите, националният съд е длъжен, когато разполага с необходимите за това правни и фактически данни, служебно да преценява неравноправния характер на договорните клаузи и по този начин да компенсира неравнопоставеността, съществуваща между потребителя и продавача или доставчика [19].

2. Обхват на задължението на националния съд за служебен контрол

45. Също според постоянната съдебна практика Директива 93/13 изисква от държавите членки да предвидят механизъм, който да гарантира, че всяка договорна клауза, която не е индивидуално договорена, подлежи на контрол, за да се прецени евентуалният ѝ неравноправен характер [20]. Съдът е подчертал и че специфичните характеристики на съдебните производства между потребители и продавачи или доставчици, протичащи съгласно националното право, не могат да представляват фактор, който би могъл да засегне правната защита, от която трябва се ползват потребителите по силата на разпоредбите на Директива 93/13 [21]. В това отношение националните изпълнителни производства като производствата по принудително изпълнение върху ипотекиран имот трябва да спазват изискванията, изведени от практиката на Съда, целяща ефективната защита на потребителите [22].

46. Макар Съдът да е дал съобразени с изискванията на член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13 насоки в различни аспекти за това по какъв начин националните съдилища трябва да осигуряват защитата на правата, които потребителите черпят от тази директива, това не променя факта, че при липсата на хармонизация на правото на Съюза правилата, приложими към производствата, по реда на които се преценяват твърденията за неравноправност на договорна клауза, се уреждат от правния ред на всяка държава членка, при условие че не са по-неблагоприятни от правилата, които

[17] Вж. решения от 27 юни 2000 г., Océano Grupo Editorial и Salvat Editores (C-240/98—C-244/98, EU:C:2000:346, т. 25), и от 26 март 2019 г., Abanca Corporación Bancaria и Bankia (C-70/17 и C-179/17, EU:C:2019:250, т. 49).

[18] Вж. решения от 9 ноември 2010 г., VB Pénzügyi Lízing (C-137/08, EU:C:2010:659, т. 48), и от 11 март 2020 г., Lintner (C-511/17, EU:C:2020:188, т. 25).

[19] Вж. решения от 4 юни 2009 г., Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, т. 31 и 32), и от 4 юни 2020 г., Kancelaria Medius (C-495/19, EU:C:2020:431, т. 37).

[20] Вж. решение от 3 март 2020 г., Gómez del Moral Guasch (C-125/18, EU:C:2020:138, т. 44).

[21] Вж. решение от 21 април 2016 г., Radlinger и Radlingerová (C-377/14, EU:C:2016:283, т. 50).

[22] Вж. решение от 29 октомври 2015 г., BBVA (C-8/14, EU:C:2015:731, т. 20).

уреждат подобни вътрешни положения (принцип на еквивалентност), и не правят практически невъзможно или прекомерно трудно упражняването на правата, предоставени от правото на Съюза (принцип на ефективност)[23].

47. Що се отнася до принципа на ефективност, Съдът е постановил, че винаги когато се поставя въпросът дали национална процесуална норма прави невъзможно или прекомерно трудно прилагането на правото на Съюза, трябва да се държи сметка за мястото на тази норма с оглед на цялото производство, неговия ход и неговите особености, както и, ако е необходимо, да се вземат под внимание принципите, които стоят в основата на националната правораздавателна система, като принципа за гарантиране на правото на защита, принципа на правна сигурност и правилното развитие на производството[24]. В тази връзка Съдът признава, че необходимостта от спазване на този принцип не може да се разшири дотолкова, че съдът изцяло да компенсира пълната пасивност в процеса на съответния потребител[25].

48. По-конкретно, Съдът е постановил, че ефективна защита на предоставените от Директива 93/13 на потребителите права може да бъде гарантирана само при условие че системата на националното процесуално право позволява на съда в рамките на заповедно производство или на изпълнително производство по заповед за изпълнение да извърши контрол по своя инициатива относно евентуално неравноправния характер на клаузите, съдържащи се в разглеждания договор[26]. Така, когато на етапа на изпълнението на заповедта за изпълнение не се предвижда осъществяването на служебен контрол от съда за неравноправни клаузи, трябва да се счете, че една национална правна уредба засяга ефективността на защитата, търсена с Директива 93/13, когато не предвижда такъв контрол на етапа на издаването на заповедта за изпълнение или, в случай че предвижда такъв контрол само на етапа на възражението срещу издадената заповед — ако съществува немалък риск потребителят да не подаде изискваното възражение[27]. Следователно Директива 93/13 не допуска национална правна уредба, която позволява да се издаде заповед за изпълнение, без в нито един момент от производството потребителят да разполага с гаранция, че ще бъде осъществен съдебен контрол за липсата на неравноправна клауза[28].

49. Освен това Съдът вече е признал, че защитата на потребителя не е абсолютна и че правото на Съюза не налага на националната юрисдикция да не прилага вътрешните процесуалноправни норми, които по-специално придават на дадено решение сила на пресъдено нещо, дори ако това би позволило да се отстрани допуснато с въпросното решение нарушение на разпоредба от Директива 93/13, независимо от естеството на това нарушение[29]. В действителност Съдът е подчертал значението на принципа на силата на пресъдено нещо както в правовия ред на Съюза, така и в националните правни системи, както и че за да се гарантира стабилността на правото и на правоотношенията, както и доброто правораздаване, е необходимо съдебните решения, които са станали окончателни след изчерпване на наличните способи за защита или след изтичане на предвидените за

[23] Вж. решение от 26 юни 2019 г., Kuhar (C-407/18, EU:C:2019:537, т. 45 и 46).

[24] Вж. решение от 22 април 2021 г., PROFI CREDIT Slovakia (C-485/19, EU:C:2021:313, т. 53).

[25] Вж. решение от 1 октомври 2015 г., ERSTE Bank Hungary (C-32/14, EU:C:2015:637, т. 62).

[26] Вж. решение от 13 септември 2018 г., PROFI CREDIT Polska (C-176/17, EU:C:2018:711, т. 44).

[27] Вж. решение от 20 септември 2018 г., Danko и Danková (C-448/17, EU:C:2018:745, т. 46 и точка 2 от диспозитива).

[28] Вж. решение от 20 септември 2018 г., Danko и Danková (C-448/17, EU:C:2018:745, т. 49).

[29] Вж. решение от 21 декември 2016 г., Gutiérrez Naranjo и др. (C-154/15, C-307/15 и C-308/15, EU:C:2016:980, т. 68).

тази защита срокове, да не могат повече да бъдат оспорвани [30]. По аналогичен начин определянето на разумни преклузивни срокове за оспорване е съвместимо с правото на Съюза в интерес на правната сигурност [31]. Въпреки това националното право не трябва да накърнява същността на правото на потребителите съгласно член 6, параграф 1 от Директива 93/13 да не бъдат обвързани от считаните за неравноправни клаузи [32].

50. Например в решение от 29 октомври 2015 г., BBVA [33] Съдът по същество постановява, че членове 6 и 7 от Директива 93/13, тълкувани с оглед на принципа на ефективност, не допускат определените в Закон 1/2013 преходни разпоредби, с които е предоставен специален едномесечен срок за предявяване на възражение, основано на неравноправния характер на договорни клаузи в контекста на производство по принудително изпълнение върху ипотекиран имот, тъй като е налице значителен риск този срок да изтече, без съответните потребители да могат да упражнят ефективно правата си по Директива 93/13.

51. Освен това в решение от 6 октомври 2009 г., Asturcom Telecomunicaciones [34] Съдът приема по-специално, че национална правна уредба, която предвижда срок от два месеца, след изтичането на който и при липса на иск за отмяна арбитражното решение е станало окончателно и следователно е придобило сила на пресъдено нещо, е в съответствие с принципа на ефективност, като отбелязва, че този принцип не може изцяло да замести пълната процесуална пасивност на съответния потребител, който не е предявил никакъв иск, за да защити правата си.

52. От друга страна, в решение от 18 февруари 2016 г., Finanmadrid EFC [35] Съдът приема, че национална правна уредба, в която се предвижда принципът на силата на пресъдено нещо в контекста на заповедното производство, не съответства на принципа на ефективност с оглед на факта, че решението на органа, с което се приключва заповедното производство, придобива сила на пресъдено нещо, което прави невъзможен контрола за наличието на неравноправни клаузи на стадия на изпълнението само защото потребителят не е възразил в предвидения за тази цел срок и е имало немалък риск да не подаде изискваното възражение.

53. Следва също да се уточни, че в решение Banco Primus [36], постановено в контекста на отправено от потребителя възражение срещу производство по принудително изпълнение върху ипотекиран имот, Съдът приема, че Директива 93/13 допуска национална правна уредба, която не позволява на съда да провери служебно неравноправния характер на клаузите, когато вече е поставено окончателно решение по законосъобразността на всички клаузи в договора с оглед на посочената директива, което е влязло в сила. Според Съда обаче, когато в рамките на предходен съдебен контрол на договора, приключен с влязло в сила решение, не е разгледана евентуалната неравноправност на една или повече клаузи, Директива 93/13 задължава съда, редовно сезиран от потребителя чрез насрещно възражение по искане на страните или служебно, когато разполага с необходимите за тази

[30] Вж. решение от 26 януари 2017 г., Banco Primus (C-421/14, EU:C:2017:60, т. 46).

[31] Вж. решение от 22 април 2021 г., PROFI CREDIT Slovakia (C-485/19, EU:C:2021:313, т. 57).

[32] Вж. решение от 21 декември 2016 г., Gutiérrez Naranjo и др. (C-154/15, C-307/15 и C-308/15, EU:C:2016:980, т. 71).

[33] C-8/14, EU:C:2015:731, точки 27—42.

[34] C-40/08, EU:C:2009:615, точки 34—48.

[35] C-49/14, EU:C:2016:98, точки 45—55.

[36] Вж. решение от 26 януари 2017 г. (C-421/14, EU:C:2017:60, т. 49—54).

цел данни от фактическа и правна страна, да разгледа неравноправния характер на тези клаузи. При липсата на такъв контрол защитата на потребителя съгласно посочената директива би се оказала непълна и недостатъчна.

54. Следователно от горепосочената съдебна практика произтича, че Директива 93/13 не задължава държавите членки да приемат конкретна процесуална система за съдебен контрол на неравноправните клаузи, при условие че спазват задълженията си съгласно правото на Съюза, включително принципите на равностойност и ефективност, и така да гарантират, че националният съд извършва контрол за неравноправност на всяка договорна клауза, независимо от производството. Контрол за неравноправност на клаузите трябва да се извърши служебно или от първия съд по производството, или от втория съд, независимо дали е сезиран с принудителното изпълнение, или по същество, като потребителят може да поиска да бъде извършен контрол, при условие че не съществува значителен риск потребителят да не се възползва от конкретния процесуален способ и по този начин да отпадне възможността за съдебен контрол за неравноправност на клаузите в съответствие с Директива 93/13.

55. Освен това съгласно практиката на Съда, макар защитата на потребителя да не е абсолютна, същото важи и за принципа на силата на пресъдено нещо. Както е видно от предходните решения, посочени в точки 50—53 от настоящото заключение, Съдът възприема балансиран подход по отношение на взаимодействието между националните правила относно силата на пресъдено нещо и преклузията и изискванията на Директива 93/13, като същевременно гарантира, че тези правила не накърняват въведената с тази директива система за защита на потребителите. По-специално, макар че в решение Banco Primus не се разглежда пряко обхватът на отрицателния контрол за неравноправност на клаузите, който се обсъжда в настоящия случай, фактът, че Съдът подчертава необходимостта от окончателна оценка на неравноправния характер на договорните клаузи в решение, ползващо се със сила на пресъдено нещо, подкрепя извода, че национална правна уредба като разглежданата противоречи на Директива 93/13. Ще се върна към това решение по-нататък в анализа си (вж. т. 62 от настоящото заключение).

56. Поставените по настоящото дело въпроси следва да се разгледат именно с оглед на тези принципи, развити в практиката на Съда.

Б. По първите три въпроса

57. Следва да се припомни, както посочих в точка 39 от настоящото заключение, че първите три въпроса се отнасят по същество до последиците, които оказват силата на пресъдено нещо и преклузията върху разглеждането от съда по изпълнението — служебно или по искане на потребителя — на неравноправния характер на договорните клаузи, обхванати от първоначален служебен контрол, който не е отразен изрично в решението, с което се допуска принудителното изпълнение върху ипотекирания имот.

58. В самото начало следва да се отбележи, че противно на доводите на Комисията, че настоящото дело се отнася до преклузия, а не до принципа за силата на пресъдено нещо, от акта за преюдициално запитване е видно, че според запитващата юрисдикция в случая е налице действието на силата на пресъдено нещо и на преклузия, произтичащи от разглежданата национална правна уредба. Съгласно постоянната съдебна практика само

националният съд е компетентен да тълкува и прилага националното право [37].

59. Освен това нито едно обстоятелство по настоящото дело не дава основание за съмнение по отношение на принципа на равностойност. Следователно трябва да се провери единствено дали разглежданото национално законодателство е в съответствие с принципа на ефективност.

60. Според мен има ясно изразени индикации, основани на практиката на Съда, че член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13, тълкувани в светлината на принципа на ефективност, не допускат разглежданото национално законодателство.

61. В това отношение ми се струва, че контролът за потенциална неравноправност на договорни клаузи съгласно Директива 93/13 трябва да бъде предмет на изрична и достатъчно мотивирана преценка от националния съд. Както е видно от обстоятелствата по настоящото дело, разглежданата национална правна уредба води до положение, при което се счита, че служебно е извършен контрол, въпреки че в решението на съда няма и следа от такъв контрол. Според мен, както посочва Комисията, ако контролът за неравноправност на договорните клаузи не е мотивиран в решението, с което се допуска принудителното изпълнение върху ипотекирания имот, потребителят няма да може да разбере или анализира причините за това решение или, когато е уместно, да възрази по ефективен начин срещу принудителното изпълнение. Ако национален съд бъде сезиран с жалба, той също няма да е в състояние да постанови решение. В това отношение Съдът ясно посочва, че при липса на ефективен контрол върху потенциалната неравноправност на клаузите от съответния договор не би могло да се гарантира спазването на предоставените с Директива 93/13 права [38].

62. В подкрепа на този подход е и решение Banco Primus [39]. Както бе посочено в точка 53 от настоящото заключение, Съдът приема за несъвместима с Директива 93/13 национална правна уредба, която разпростира последиците от силата на пресъдено нещо и по отношение на клаузите, по които националният съд не се е произнесъл окончателно. Следователно Съдът презюмира, че ако националният съд не е разгледал неравноправния характер на въпросните конкретни договорни клаузи, трудно може да се приеме, че се задейства принципът на силата на пресъдено нещо [40].

63. Този подход отговаря и на целите на Директива 93/13, както са тълкувани в практиката на Съда. Следва да се припомни, както посочих в точка 44 от настоящото заключение, че задължението на националния съд за служебен контрол за неравноправност на клаузите е обосновано от естеството и значимостта на обществения интерес, който е в основата на гарантираната от Директива 93/13 защита на потребителите. Следователно служебен контрол, който се свежда само до мълчалива съдебна намеса, според мен би могъл да лиши от съдържание това задължение на националния съд по силата на Директива 93/13.

[37] Вж. решение от 9 юли 2020 г., Raiffeisen Bank и BRD Groupe Societé Générale (C-698/18 и C-699/18, EU:C:2020:537, т. 46).

[38] Вж. решение от 4 юни 2020 г., Kancelaria Medius (C-495/19, EU:C:2020:431, т. 35).

[39] Вж. решение от 26 януари 2017 г. (C-421/14, EU:C:2017:60, т. 49—54).

[40] В това отношение вж. *García-Valdecasas Dorrego*, M.J. Dialogue between the Spanish courts and the European Court of Justice regarding the judicial protection of consumers under Directive 93/13/EEC. Association of Property and Business Registrars of Spain, 2018, 98—99.

64. Следва да се добави, че този подход, изглежда, е в съответствие с практика на Съда във връзка с национално законодателство за прилагане на силата на пресъдено нещо извън контекста на Директива 93/13. В някои решения [41] Съдът не одобрява осигуряването на прекомерна защита на окончателни решения чрез силата на пресъдено нещо по начини, които възпрепятстват в значителна степен ефективното прилагане на правото на Съюза [42]. Освен това следва да се отбележи, че в решение от 17 октомври 2018 г. по дело Klohn [43] Съдът посочва, че силата на пресъдено нещо обхваща само правните претенции, по които юрисдикцията се е произнесла, и че поради това тази сила не е пречка в рамките на последващ спор съд да се произнесе по правни въпроси, по които няма произнасяне в това окончателно решение. По аналогичен начин в практиката си относно прилагането на силата на пресъдено нещо в правото на Съюза Съдът многократно се е произнасял, че силата на пресъдено нещо се отнася само до фактическите и правните въпроси, които действително или по подразбиране са разрешени с въпросното съдебно решение [44].

65. Ето защо следва да се приеме, че разглежданото национално законодателство противоречи на принципа на ефективност, тъй като прави невъзможно или прекомерно трудно да се гарантира защитата, която Директива 93/13 осигурява на потребителите.

66. Следователно стигам до извода, че член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13, тълкувани в светлината на принципа на ефективност, не допускат национална правна уредба като разглежданата по главното производство.

B. По четвъртия въпрос

67. Следва да се припомни, както посочих в точка 40 от настоящото заключение, че четвъртият въпрос се отнася главно до това дали е в съответствие с член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13 положение, при което, ако ипотеката е реализирана, ипотекираният имот е продаден, а правото на собственост върху този имот е прехвърлено на трето лице, националният съд може служебно или по искане на страната, срещу която се иска изпълнение, да извърши контрол относно неравноправния характер на клаузите на договора за ипотечен кредит до момента на опразването на имота от тази страна, вследствие на който може да се стигне до отмяна на цялото производство по принудително изпълнение или да се променят условията, при които се провежда публичната продан на имота.

68. В самото начало следва да уточня, че споделям становището на Комисията, че член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13, тълкувани в светлината на принципа на ефективност, допускат национална правна уредба, която не позволява да се упражни контрол върху неравноправните клаузи от национален съд — служебно или по искане на една от страните — след прехвърлянето на собствеността на трето лице, при условие че

[41] Вж. по-специално решения от 3 септември 2009 г., Fallimento Olimpiclub (C-2/08, EU:C:2009:506, т. 29—32), от 2 април 2020 г., CRPNPAC и Vueling Airlines (C-370/17 и C-37/18, EU:C:2020:260, т. 94—96), и от 16 юли 2020 г., UR (Задължение на адвокати за плащане на ДДС) (C-424/19, EU:C:2020:581, т. 31—34).

[42] В това отношение вж. *Turmo*, A. National *Res Judicata* in the European Union: Revisiting the Tension Between the Temptation of Effectiveness and the Acknowledgement of Domestic Procedural Law. — Common Market Law Review, Vol. 58, 2021, 361—390, p. 375.

[43] C-167/17, EU:C:2018:833, точка 69.

[44] Вж. решения от 29 юни 2010 г., Комисия/Люксембург (C-526/08, EU:C:2010:379, т. 27), и от 31 януари 2019 г., Islamic Republic of Iran Shipping Lines и др./Съвет (C-225/17 P, EU:C:2019:82, т. 47).

потребителите, чийто имот е обект на производство по принудително изпълнение върху ипотекиран имот, могат да защитят правата си чрез последващо правно производство, в което да поискат обезщетение по силата на Директива 93/13.

69. Отбелязвам, че този въпрос се отнася до обстоятелства, при които договорните правоотношения между потребителя и кредитора вече са прекратени с прехвърлянето на собствеността върху ипотекирания имот на трето лице. Според мен обаче, обратно на поддържаното от Ibercaja Banco и от испанското и италианското правителство, обстоятелствата в настоящия случай се различават от тези, довели до постановяването на решение Banco Santander [45].

70. В това решение [46] Съдът приема, че член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13 не се прилагат за производство, което е образувано по инициатива на лицето, на което вследствие на извънсъдебно производство за принудително изпълнение е възложен недвижим имот, за който потребител се е съгласил да учреди ипотека в полза на кредитодател, когато това производство има за предмет защитата на законосъобразно придобитите от приобретателя вещни права, доколкото, от една страна, това производство не зависи от съществуващото между кредитодателя и потребителя правоотношение и от друга, върху ипотекирания имот е извършено принудително изпълнение, имотът е продаден и вещните права върху него са прехвърлени, без потребителят да е използвал предвидените в този контекст правни способи за защита. Съдът отбелязва по-конкретно, че въпросното производство не се отнася до принудителното изпълнение върху ипотекирания имот и не се основава на сключения договор за ипотечен кредит. Вместо това то се отнася до защитата на вещните права, произтичащи от законосъобразно придобитото от приобретателя право на собственост. Освен това според Съда потребителят е имал възможност да оспори или да поиска спиране на производството поради наличието на неравноправна клауза в договора, като именно в производството за принудително изпълнение върху ипотекирания имот сезираният съд би могъл служебно да провери потенциалната неравноправност на клаузите на договора.

71. За разлика от това, настоящият случай е в контекст на производство по принудително изпълнение върху ипотекиран имот, свързано с правоотношението между потребителя и кредитора, и се основава на договора за ипотечен кредит, и по-точно на изплащането на лихвата за обезпечения с ипотеката кредит (вж. т. 18 от настоящото заключение). Вярно е, че потребителят в качеството си на длъжник не е възразил срещу принудителното изпълнение в определения срок и че сезираният с производството по принудително изпълнение върху ипотекирания имот съд е бил длъжен служебно да извърши контрол за неравноправност на договорните клаузи, на които се основава допускането на изпълнението. Въпреки това въз основа на доводите ми, развити в точки 60—66 от настоящото заключение, последиците от силата на пресъдено нещо и от преклузията по силата на разглежданата национална правна уредба се пораждат само в случай на изричен и достатъчно мотивиран служебен контрол за потенциална неравноправност на договорните клаузи в решението, постановено от съда на по-ранен етап от производството, което не е така при обстоятелствата по главното производство.

72. В това отношение ми се струва, че когато служебно не е бил упражнен изричен и достатъчно мотивиран контрол на по-ранен етап от производството по принудително изпълнение върху ипотекиран имот, съдът по изпълнението трябва да може да гарантира

[45] Решение от 7 декември 2017 г. (C-598/15, EU:C:2017:945).

[46] Вж. решение от 7 декември 2017 г., Banco Santander (C-598/15, EU:C:2017:945, т. 39—50).

ефективността на защитата, която Директива 93/13 осигурява на потребителите, като разгледа служебно или по искане на потребителя неравноправния характер на договорните клаузи. Следователно не трябва да се прилага национална правна уредба, която не допуска позоваване на неравноправния характер на договорните клаузи от страна на потребителя и подлагането им на съдебен контрол след изтичането на срока за възражение срещу изпълнението. Същевременно, след като ипотеката бъде реализирана, ипотекираният имот бъде продаден и правото на собственост върху този имот бъде прехвърлено на трето лице, трябва да се счита, че вече не е възможно съдът да повдигне въпроса за неравноправния характер на договорните клаузи служебно или по искане на една от страните, вследствие на което би се стигнало до отмяна на актовете, с които се прехвърля собствеността, и съответно биха се породили отрицателни последици за трети лица и би била накърнена правната сигурност на вече възникналите правоотношения на собственост.

73. Въпреки това според мен в такова положение трябва да е възможно — в съответствие с член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13, тълкувани в светлината на принципа на ефективност — потребителят да се позове, в рамките на отделно последващо производство, на неравноправния характер на клаузите на договор за ипотечен кредит, за да може ефективно и надлежно да упражни правата си по посочената директива и така да поиска от кредитора да поправи финансовите последици, които потребителят понася поради тези клаузи.

74. Следователно заключавам, че член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13, тълкувани в светлината на принципа на ефективност, допускат национална правна уредба, която не позволява да се упражни контрол за неравноправност на клаузите от страна на национален съд — служебно или по искане на една от страните — след като ипотеката е реализирана, ипотекираният имот е продаден и правото на собственост върху този имот е прехвърлено на трето лице, при условие че потребителите, чийто имот е обект на производство по принудително изпълнение върху ипотекиран имот, могат да защитят правата си чрез последващо правно производство, в което да поискат обезщетение по силата на посочената директива.

VI. Заключение

75. С оглед на изложените съображения предлагам на Съда да отговори на отправените от Audiencia Provincial de Zaragoza (Съд на провинция Сарагоса, Испания) преюдициални въпроси по следния начин:

„(1) Член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори трябва да се тълкуват — в светлината на принципа на ефективност — в смисъл, че не допускат национална правна уредба, която не позволява на съда да разглежда служебно неравноправния характер на договорните клаузи в производство по принудително изпълнение върху ипотекиран имот или не позволява на потребител, който не е възразил срещу принудителното изпълнение, да повдигне въпроса за неравноправния характер на договорните клаузи в това производство или в последващо исково производство, когато тези клаузи са били предмет на първоначален, служебно извършен от съда контрол, който не е изричен и достатъчно мотивиран с оглед на посочената директива.

(2) Член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори трябва да се тълкуват — в светлината на принципа на ефективност — в смисъл, че допускат национална правна уредба, която не позволява да се упражни контрол за неравноправност на клаузите на договор за ипотечен кредит от съда — служебно или по искане на една от страните — след като ипотеката е реализирана, ипотекираният имот е продаден и правото на собственост върху този имот е прехвърлено на трето лице, при условие че потребителите, чийто имот е обект на производство по принудително изпълнение върху ипотекиран имот, могат да защитят правата си чрез последващо правно производство, в което да поискат обезщетение по силата на посочената директива“.